

Конспект лекції з Теми «Влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: загальна характеристика.

План:

1. Історичні аспекти з'явлення різних форм влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.
2. Сучасні форми влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.
3. Порівняльна характеристика вітчизняних форм влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування та відповідних форм в інших державах.

1. Історичні аспекти з'явлення різних форм влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування¹

Історія перебування покинутих дітей в інституційних закладах опіки є дуже довга і, звичайно що не обмежується Україною чи якоюсь іншою країною. Історичні джерела свідчать, що перші виховні будинку для занедбаних дітей з'явилися у Константинополі 335 року; перші притулки для підкидьків були збудовані священнослужителями в Італії у середні віки як спосіб боротьби з дітовбивством. Перший такий заклад виник у Мілані 778 р., у 1212 р. з'явився шпиталь Сан Спіріто у Римі. Згодом подібні установи відкрилися в інших містах Італії, найбільше їх було у Флоренції наприкінці XII та на початку XIV ст. Значимим на той момент було не лише піклування про дітей-сиріт, але й те, що здійснювалася профілактична робота: допомога матерям, запобігання відмові від дитини, передання дітей у родини (переважно селянські), здійснення контролю за їх вихованням тощо.

Схожі процеси відбувалися і в часи князівства, допомога сиротам, піклування і нагляд здійснювались духовенством. Князь Володимир I турбувався про годування сиріт. Князь Ярослав заснував сирітський заклад, в якому проживали, навчались та утримувались 300 юнаків. Піклування про сиріт розглядав як один із головних обов'язків і Володимир Мономах. В своїй Духовній дітям він заповів захищати сиріт. Турбота про дітей-сиріт у той час була приватною справою князів або покладалась князівською державою на церкву і здійснювалась вона за релігійним, моральним покликанням. Таким чином започатковувались перші ознаки прояву владної турботи над дітьми-сиротами, хоча постійного й послідовного характеру вони ще не мали.

Подальший розвиток піклування над дітьми-сиротами відбувався за царя Олексія Михайловича, під час правління якого створювалися спеціальні прикази, які цілеспрямовано займалися турботою про бідних та сиріт. За Указом царя Олексія Михайловича в 1650 р. була надрукована Кормча книга, яка включала в себе всі існуючі до того часу правила православної церкви, що відносились і до

¹ в основі публікація Маловічко І. В. Історичні передумови виникнення форм влаштування дітей- сиріт.

сиріт, та наголошували на допомозі нужденним дітям. В 1682 р. був підготовлений проект Указу, в якому із числа злиднених виділялись нужденні безродні діти. В ньому вперше ставилось питання про відкриття для них спеціальних будинків з метою навчання їх грамоті й ремеслам, наукам. Саме цей проект завершав епоху, коли зародилась ідея державної турботи. Місце благочинності заради спасіння душі без співвідношення проблем піклування з задачами суспільства підміняє ідея, в основі якої лежали необхідність державної турботи про населення. Через брак робочих рук обґрунтовується ставлення до дитини-сироти як до майбутнього робітника. Держава почала віддавати бездоглядних дітей як приватним особам, так і церковним установам, дозволяючи їм користуватися безкоштовною працею вихованців. За таких обставин, приватні особи з великим бажанням брали на виховання сироту. У такому поневоленні полягала примітивна форма турботи суспільства й держави над дітьми, які залишилися без сім'ї. Така система влаштування дітей-сиріт існувала довго – до кінця XVIII ст.

Значні зміни відбулися за царювання Петра I. Його реформаторська діяльність включала нововведення і в галузі піклування над дітьми-сиротами. Церковне і благодійне піклування поступово підміняється державними закладами, які з самого початку їх створення мали назву будинків для підкидьків або для ганебно народжених дітей. Одночасно Петро I почав намагатися вести боротьбу з злидненістю як із явищем, що породжує ріст кількості безпритульних дітей.

Іншим був досвід піклування над дітьми-сиротами за часів правління Катерини II. У січні 1763 р. вона затвердила «Генеральний план імператорського Виховного будинку», а в квітні 1764 р. розпочався прийом немовлят. В Указі від 7 листопада 1775 р. питання влаштування врегульовувались більш детально. Надзвичайно прогресивною і новаторською щодо дітей вважалась ст. 301 цього Указу, в ній йшлося про передання дитини вихователям для навчання науці, промислу, щоб вона стала добрим праганином. При цьому дотримувався принцип влаштування дітей-сиріт в сім'ї за становою належністю. Вперше за Катерини II незаконнонароджені підкидьки не закріпачувались, а закріплялись до виповнення повноліття за відомством приказів громадських установ, а згодом ставали вільними, навіть враховувалась думка сироти при влаштуванні її на роботу та вирішенні її подальшої долі. Таким чином була здійснена суттєва та дієва спроба упорядкування державно-правової охорони дітей, які залишилися без батьківського піклування. Але, матеріальна злидненість більшості населення не дозволила використати таке повальне явище як таємне залишення дітей, внаслідок чого вони ставали підкидьками. Хоча вживались заходи щодо пошуку шляхів надання допомоги нужденним матерям, які не могли виховувати своїх дітей власними силами, у вигляді надання матеріальної допомоги.

Продовжували своє існування і сирітські будинки, які фінансувались із різних джерел у тому числі і на благодійні пожертвування. Забезпечені прошарки суспільства усвідомлювали, яку загрозу їм несуть бездомні діти, які зазнавши

скрути, поневірянь та пригнічення, досягши зрілого віку стануть на боротьбу з існуючим ладом. Життя дітей, які перебували у таких виховних будинках було надто важким. Ці будинки були тісними і налічували інколи понад 1000 дітей. Величезне скупчення малюків в умовах, коли медицина ще не володіла засобами боротьби з інфекційними захворюваннями, коли санітарно-гігієнічні умови та комунальні зручності, в сучасному розумінні тільки зароджувались, призводили до великої дитячої смертності: у 1764 р. вмерло 424 із 542 дітей, що поступили, інколи вмирало 80-87 дітей із кожних ста.

З розвитком кріпосного права та поступовим розшаруванням суспільства, піклування над дітьми-сиротами держава стала перекладати на організації, в веденні яких знаходились окремі прошарки суспільства. Так, наприклад, дітей-сиріт поміщицьких селян під розписку віддавали панам, таких дітей державних селян передавали місцевому старості, дітей військових відправляли в роту кантоністів. Якщо невідомо було чия дитина, її записували до міщанського стану.

В Україні, якщо дітей-сиріт не всиновлювали родичі чи інші люди, то їх передавали на виховання в притулки і школи при церковних закладах. У разі якщо такі діти були кріпаками, то спочатку вони були козачками, а потім панською прислугою, що мало відрізняється від звичайного кріпацтва.

Початок ХХ ст. відмічений гуманним зверненням до проблеми сирітства, яке першочергово було пов'язане із масовою бідністю населення. Пошуки найкращих шляхів охорони безпритульних та бездоглядних дітей не були власне метою. Вони вживались не тільки для того, щоб покращити існуючу систему державного піклування над дітьми, які потребували батьківської опіки. Зрозумілим стало, що на практиці навіть найкращі ідеї не могли бути втілені насамперед через бідність. Тому пропонувалась організація спеціальної невеликої структури, що могла б в точності знати, де утворилась потреба, в якому розмірі і яка допомога найбільш бажана в даний час. Характер такого піклування полягав у наданні матеріальної допомоги нужденним сім'ям. Було підраховано, що утримання одного підкидька обходилося в 10 раз дорожче, ніж надання матері своєчасної допомоги. Тому робився висновок, що передання в сім'ю кинуті батьками сироти є найкращим способом вирішення проблеми. Наразі таке розуміння залишається актуальним.

Посиротила сотні тисяч дітей й перша світова війна, що й обумовило підвищення уваги та посилення ролі держави в боротьбі з безпритульністю. З ініціативи Земських та Міських спілок був скликаний з'їзд громадських діячів, у програмі якого обговорювалось питання створення проекту закону про захист дітей, які постраждали під час війни.

Головними причинами зростаючою кількості дітей-сиріт (як повних так і соціальних) були:

- 1) нестабільна соціальна ситуація;
- 2) зростання промисловості у містах, що зумовило значний вплив робочої сили з сільської місцевості;

- 3) ескалація військової загрози;
- 4) погіршення матеріальних умов життя.

1917 р. відзначився активізацією руйнівних соціальних процесів. У результаті лютневої революції 1917 р. був створений новий орган адміністративного управління – Міністерство соціальної допомоги, у структурі якого функціонував відділ соціальної допомоги дітям. Визнавалось потреба повороту від благодійності та допомоги дітям харчами, одягом та житлом до соціального виховання. Але заходи Тимчасового уряду щодо боротьби з безпритульністю залишились на рівні паперових проєктів. Дитячі заклади приходили в занепад, їхні вихованці потрапляли на вулицю.

В перші роки радянської влади організаційне становлення системи охорони дитинства велось в двох напрямках: по-перше, в створенні при різноманітних народних комісаріатах особливих відділів, по-друге – в створенні центрального органу, який би об'єднав зусилля цих комісаріатів та відділів. Турбота про дітей сконцентрувалася в чотирьох народних комісаріатах: освіти, соціального забезпечення, охорони здоров'я та праці, частково – юстиції. Турбота про безпритульних дітей була покладена на Народний комісаріат соціального забезпечення. А першим центральним органом, який був створений в 1919 р., стала Рада захисту дітей.

Визначення поняття «безпритульність» передбачало, перш за все, перелік соціальних умов, характерних рис середовища, в якому знаходиться дитина та класифікацію (за ознакою наявності чи відсутності таких) зазначеного явища. Обсяг поняття безпритульності знаходився в залежності від того, наскільки обсяжно ставилася проблема охорони дитинства в суспільстві.

Класифікація типів безпритульності: 1) зовсім безпритульна (безпритульні у вузькому значенні) – дитина, яка не знаходиться під опікою родини (або замінюючих її установ, організацій та осіб, як-то опікуни, родичі та особи, які взяли дитину на виховання); 2) частково безпритульна (напівбезпритульна) – дитина, яка знаходиться під опікою родини (або установ, організацій чи приватних осіб, які їх замінюють). У свою чергу, друга категорія, в залежності від відсутності тих чи інших необхідних умов, підрозділялась на види: 1) відсутність належних матеріальних умов існування; 2) відсутність належного виховання та нагляду; 3) відсутність здорової моральної атмосфери; 4) відсутність належного відношення до дитини (жорстоке поводження, зловживання владою тощо); 5) неналежні умови дитячої праці.

В перші роки радянської влади офіційно безпритульними вважались тільки ті діти, які відносились до першого типу. Лише з прийняттям у 1927 р. постанови ВУЦВК та РНК України «Про заходи боротьби з дитячою безпритульністю в УСРР», на державному рівні почали враховувати дітей, які підпадали під другу категорію.

Отже, в розглянуті історичні проміжки часу спостерігається: відсутність належної законодавчої бази і фінансових можливостей в діяльності державних органів та установ, які здійснювали піклування над дітьми-сиротами й дітьми, які залишились без батьківського піклування; відсутність цілеспрямованої державної політики щодо питань вирішення цієї проблеми; агітаційно-пропагандистський характер вирішення проблеми подолання сирітства дітей; направлення зусиль держави виключно на подолання власне явища дитячої безпритульності, не враховуючи причин, що його породжують. Наразі важливим є те, що як на рівні громадської свідомості, так і на рівні державної політики, вже усвідомлена необхідність реформування державної системи опіки і піклування над дітьми-сиротами і дітьми, позбавленими батьківського піклування у бік розвитку сімейних форм утримання та виховання таких дітей та узгодження чинного законодавства з нормами Конвенції ООН про права дитини, ратифікованої Україною у 1991 р.

2. Сучасні форми влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування²

Захист прав дитини є одним із найважливіших пріоритетів у нашій державі. Відповідно до ст. 51 Конституції України сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою. Закон України «Про охорону дитинства» визначає охорону дитинства в Україні як стратегічний загальнонаціональний пріоритет, що має важливе значення для забезпечення національної безпеки України, ефективності внутрішньої політики держави, і з метою забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист, всебічний розвиток та виховання в сімейному оточенні встановлює основні засади державної політики у цій сфері, що ґрунтуються на забезпеченні найкращих інтересів дитини.

Вітчизняне законодавство усталено унормовує понятійний апарат та категорії дітей, які потребують підтримки і захисту. Разом з тим, в умовах війни з'явилися нові визначення груп дітей, що потребують допомоги у фактичних обставинах, що склалися. Прогнозовано, законодавство у подальшому зазнаватиме змін та закріплюватиме всі категорії дітей з відповідними правами і гарантіями.

Наразі передбачено захист прав і надання допомоги таким категоріям дітей:

- діти, які залишились без батьківського піклування;
- діти-сироти;
- діти, позбавлені батьківського піклування.

Основними законодавчими та нормативно-правовими актами, що регулюють процедури влаштування дітей, є: Сімейний кодекс України; Цивільний процесуальний кодекс; Закон України «Про охорону дитинства»; Постанова

² Матеріали вебінару «Сімейні форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в умовах воєнного стану: як прийняти дитину в свою сім'ю?». URL: <https://www.hsa.org.ua/lectors/savytska-svitlana-leonidivna/articles/simejni-formy-vlashtuvannya-ditej-syrit-ta-ditej-pozbavlenyh-batkivskogo-pikluvannya-v-umovah-voennogo-stanu-yak-pryjnyaty-dytnu-v-svoyu-sim-yu>

Кабінету Міністрів України «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» від 24.09.2008 № 866; Постанова Кабінету Міністрів України «Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах» від 01.06.2020 № 585; Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей» від 08.10.2008 № 905.

У Сімейному кодексі України передбачено такі форми влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування:

- усиновлення;
- опіка;
- піклування;
- патронат;
- прийомна сім'я;
- дитячий будинок сімейного типу.

З повномасштабним вторгненням РФ на територію України питання влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування ще більше загострились, кількість випадків, коли необхідним стає таке влаштування збільшилось.

За даними Офісу Генерального Прокурора з початку розпочатої РФ війни проти України станом на 10.04.2022 р. було вбито щонайменше 176 українських дітей, ще 336 дітей отримали поранення. Ці цифри про постраждалих від війни дітей зросли за чотири роки. Триває робота з їх встановлення в місцях ведення активних бойових дій, на тимчасово окупованих та звільнених територіях. Щодня кількість підтверджених смертей та поранень серед неповнолітніх збільшується...

Наразі до категорії дітей, які залишилися без піклування батьків, під час воєнного стану, належать:

- діти, батьки яких загинули (свідомості про смерть відсутні), та відсутні такі близькі родичі, як баба, дід, повнолітні сестра, брат, мачуха, вітчим;
- діти, батьки або близькі родичі яких не виходять на зв'язок, або перебувають в місцях активних обстрілів, під завалами, поранені в лікарнях.

23 березня 2022 р. урядом було повідомлено про схвалення розробленого Мінсоцполітики рішення, згідно з яким діти, які залишилися без піклування батьків, під час воєнного стану можуть бути влаштовані у прийомні сім'ї чи дитячі будинки сімейного типу на умовах тимчасового влаштування. Була спрощена процедура влаштування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, під опіку або піклування родичів.

Усиновлення дітей залишається пріоритетною формою влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Не допускається провадження діяльності з добору та передачі для усиновлення дітей від імені та в інтересах громадян, які бажають усиновити дитину, отримання та передача будь-

яких відомостей про дитину, документів щодо неї іншими особами. Забороняється будь-яка діяльність з усиновлення з метою отримання прибутків. Усиновлення дитини, яка не перебуває на місцевому обліку дітей, які можуть бути усиновлені, у службі у справах дітей районної, районної у м. Києві держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті ради не допускається. На облік беруться: діти-сироти; діти, позбавлені батьківського піклування; діти, батьки яких дали згоду на усиновлення.

3. Порівняльна характеристика вітчизняних форм влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування та відповідних форм в інших державах³

Аналіз міжнародного досвіду дозволяє виявити різноманітність наукових концепцій і практичних форм створення замісних родин. Перехід від дитячих будинків до виховання в родині – найважливіша тенденція у світі. В більшості країн в останні роки спостерігається єдина тенденція – відмова від великих дитячих установ і підтримка дітей в їхньому природному (сімейному) середовищі життєдіяльності.

В таких країнах, як Румунія, Угорщина, згідно з ухваленими в них законами щодо захисту прав дітей, умови перебування в будь-якій державній установі мають бути максимально наближеними до сімейних, кількість дітей не повинна перебільшувати тридцяти. З метою реалізації цих законодавчих аспектів уряд Угорщини виділяє значні кошти з державного бюджету країни. Практично в усіх постсоціалістичних країнах вищезазначені зміни викликають незадоволення в керівництва інтернатних закладів, але цей процес відбувається активно, незважаючи на опір традиційної системи виховання й утримання дітей, позбавлених батьківського піклування.

В країнах Євросоюзу й у Великобританії не залишилося дитячих будинків у традиційному розумінні. Діти, які зазнали важких психологічних травм і потребують тимчасового або тривалого відокремлення від родини, мають можливість перебувати в закладах на кшталт «групових будинків». Зупинимось на аналізі англійського законодавства, що передбачає правові підстави влаштування дітей до прийомної сім'ї (Закон про дітей (The Children Act) 1989 р. В основу цього Закону покладено такі принципи:

- тільки рідна сім'я може надати дитині можливість для максимально повного розвитку і для забезпечення її добробуту;
- визнання безумовного пріоритету у збереженні батьківських прав/батьківської відповідальності в біологічних батьків. Батькам забезпечуються умови для збереження ними батьківської відповідальності;

³ в основі – публікація Синякової В.Б. Порівняльний аналіз виникнення та функціонування прийомної сім'ї та інших форм влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування, у країнах Європейського Союзу й Україні.

- державні органи, батьки замісної сім'ї й інші особи, які забезпечують утримання дитини за межами кровної родини, зобов'язані сприяти контактам дитини з її кровними батьками або родичами;
- державні органи зобов'язані прагнути працювати у співпраці з біологічними батьками, встановлювати цю співпрацю;
- біологічні батьки мають право брати участь у процесі ухвалення рішення про заходи допомоги дитині, оскільки так партнерство є ефективним способом домогтися прогресу в розвитку дитини в період її утримання поза домом;
- пріоритетний характер має влаштування дитини в сім'ї родичів або знайомих; якщо це неможливо, її поміщують у сім'ю, що «заміщує кровну»;
- під час утримання дитини в замісній сім'ї повинні вживатися активні заходи щодо повернення дитини в сім'ю;
- головним обов'язком усіх органів, що надають допомогу дитині та її сім'ї, є індивідуальне планування заходів, що сприяють успішній соціалізації дитини;
- думка дитини є вагомим аргументом під час вирішення всього комплексу питань.

Внаслідок тривалих психотравмувальних обставин і асоціальної життєдіяльності батьків корекція поведінки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, вимагає інтенсивного терапевтичного втручання.

Ефективність такого втручання можлива за умови координації роботи мультидисциплінарної команди професіоналів на базі групового будинку. Після направлення дитини до групового будинку члени команди (до складу якої можуть входити психіатр, соціальний працівник, учитель, педіатр, дитячий працівник, психотерапевт, юрист, інколи – священник і батьки) проводять первинне оцінювання проблем та потреб дитини, на підставі якого складається план соціального супроводу кожної дитини.

Орієнтовний термін реалізації плану – три місяці. Після закінчення визначеного терміну команда оцінює зміни та результати супроводу, визначає майбутні перспективи діяльності.

Історичний розвиток системи піклування про дітей Швеції має два етапи: перший (40-80-ті рр. ХХ ст.) – закриття дитячих будинків; другий (90-ті рр. ХХ ст.) – перехід до сімейних форм виховання. Роботу щодо закриття дитячих будинків проводив заклад «Барнбюн Ско» (Стокгольм), який протягом багатьох десятиліть є ідеологічним центром розроблення системи соціальної турботи про дітей Швеції, інших скандинавських країн. Стратегія полягала в тому, що у процесі переходу до сімейних форм виховання та включення до них дітей, позбавлених батьківського піклування, пріоритетність було віддано дитині та прийомній сім'ї, але біологічні батьки теж були залучені до перебігу процесів соціалізації.

У Словаччині та Чехії існують дитячі діагностичні будинки. У них діти перебувають від 1,5 до 2 місяців. За цей період фахівці ставлять медико-психологічний діагноз. Після цього діти направляються в біологічну родину або

сімейну форму влаштування, а в разі необхідності – в установу для дітей з особливостями в поведінці.

У В'єтнамі функціонують центри соціального захисту сімейного типу. На утримання однієї дитини в таких установах виділяється 84 тисячі донгів на місяць (6 доларів США). Контингент тих, хто мешкають у цих центрах, розділено на невеликі групи – родини. Кожна родина має матір і складається із 6–8 братів і сестер різного віку. У центрах дітям надається медичне обслуговування, можливість навчатися, здобувати професію, брати участь у заходах відпочинку і дозвілля.

Влада Індії звертається до заможних бездітних громадян із Європи і США із проханням взяти у свої сім'ї прийомних дітей із переповнених індійських дитячих будинків. Держава гарантує швидке оформлення необхідної документації щодо влаштування дитини в сім'ю (45 днів). Ця спрощена процедура приваблює іноземців, оскільки в інших країнах ця процедура передбачає більш ретельну перевірку осіб усиновителів та матеріально-побутових умов майбутнього проживання дитини.

У Китаї встановлено досить спірні правила щодо осіб майбутніх батьків: люди, які страждають на ожиріння, старше 50 років, які не перебувають у шлюбі або мають більше двох розлучень, а також мають інші «асоціальні» характеристики, не мають права створювати прийомні сім'ї. Також передані у прийомну сім'ю діти повинні виховуватися в дусі поваги до батьківщини. Прийомним батькам, які не проживають на території держави, пропонують вступати в Асоціацію прийомних батьків китайських дітей із метою виховування дітей в умовах китайської ментальності.

У багатьох країнах розвинуті превентивні служби, які надають допомогу і батькам, а також дітям у скрутній ситуації. Вилучення дитини з родини проводиться у крайніх випадках, оскільки вважається, що дитина, позбавлена батьківського піклування і переведена в систему державної опіки, має набагато більше проблем у дорослому житті, ніж дитина, вихована в сім'ї.

Отже, аналіз міжнародного досвіду дозволяє стверджувати, що сімейні форми виховання є ефективними і прогресивними щодо реабілітації та соціалізації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Удосконалення сімейних форм влаштування дітей-сиріт є міжнародною проблемою. Сучасна міжнародна ситуація характеризується процесами визначення спільних ідей захисту і розвитку дітей, які залишилися без піклування батьків, активно формується наукове і практичне співробітництво в галузі вирішення цих проблем, актуалізуються можливості обміну досвідом та вироблення універсальних рішень.

Питання для самоперевірки:

1. Які форми влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування існували в різні історичні періоди?
2. Що вважається головними причинами зростаючою кількості дітей-сиріт?

3. Про яку класифікація типів безпритульності Ви дізнались?
4. Охарактеризуйте конституційне положення про захист прав дитини.
5. Для яких категорій дітей наразі передбачено захист прав і надання допомоги?
6. Назвіть основні нормативно-правові акти, що регулюють процедури влаштування дітей.
7. Які форми влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування передбачені у Сімейному кодексі України?
8. Як регулюються питання влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування в різних країнах ЄС?